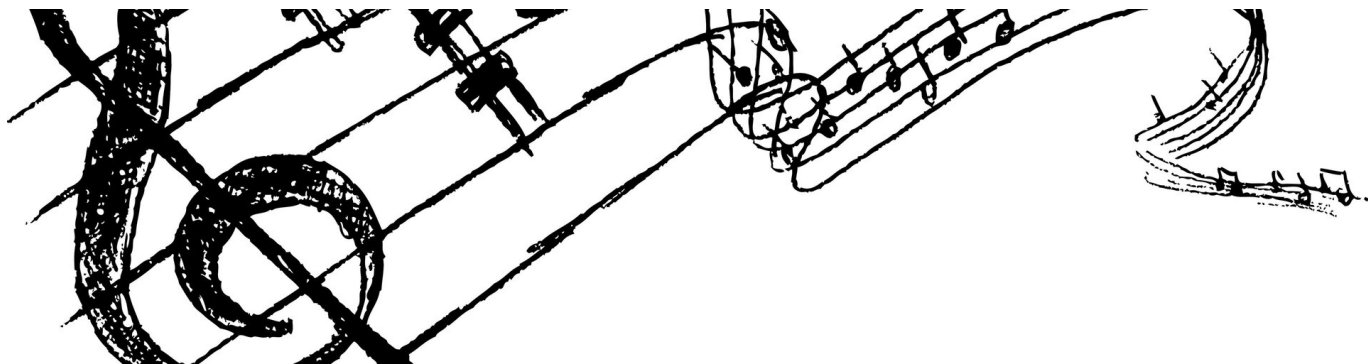

Tony, półtony w muzyce

- [Tony, półtony w muzyce.](#)

Tony, półtony w muzyce

Źródło: online-skills.

Scenariusz lekcji dla nauczyciela:

I. Indywidualna i zespołowa ekspresja muzyczna.

4. W zakresie słuchania i percepcji muzyki. Uczeń:

1) świadomie słucha wybranych dzieł literatury muzycznej (fragmentów lub/i w całości),

a) reprezentatywnych dla kolejnych epok (od średniowiecza do współczesności),

II. Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania.

2. Uczeń odczytuje i zapisuje elementy notacji muzycznej:

1) nazywa dźwięki gamy, rozpoznaje ich położenie na pięciolinii;

2) różnicuje wartości rytmiczne nut i pauz.

Nauczysz się

wyjaśniać pojęcie interwału;

posługiwać się nazwami: półton, cały ton;

rozróżniać odległości półtonu i całego tonu w zapisie nutowym;

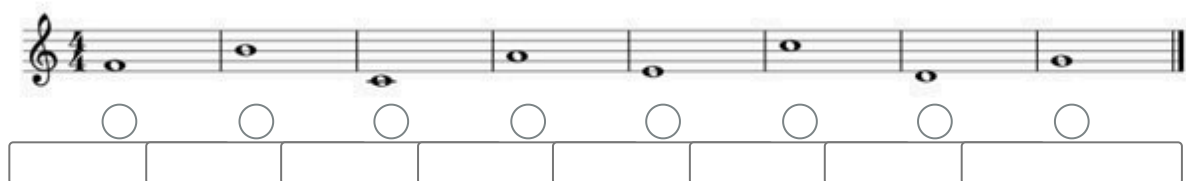
rozróżniać wartości rytmiczne.

Gama

Gama to skala muzyczna składająca się z ośmiu dźwięków. Ósmy dźwięk - najwyższy - jest powtórzeniem najniższego. Gama C-dur stanowi swego rodzaju wzór muzyczny i składa się z następujących dźwięków: c1 d1 e1 f1 g1 a1 h1 c2. Dźwięki te posiadają też nazwy **solmizacyjne**, kolejno: do, re, mi, fa, sol, la, si, do.

Ćwiczenie 1

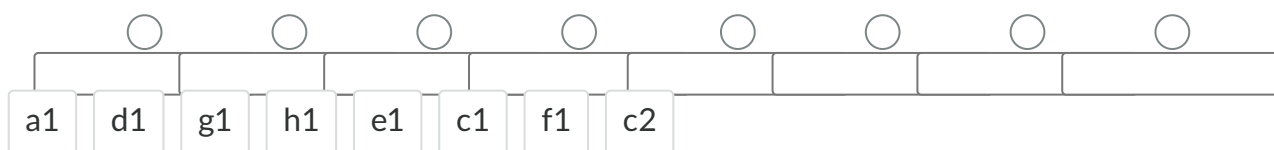
Do podanych dźwięków dopasuj odpowiednie nazwy solmizacyjne.

do sol mi do fa si la re

Ćwiczenie 2

Połącz w pary solmizacyjne nazwy dźwięków z literowymi.

Polecenie 1

Zaśpiewaj wspólnie z innymi uczniami gamę C-dur w górę i w dół nazwami solmizacyjnymi.

Aria na strunie G Jana Sebastiana Bacha

Wysłuchaj utworu *Aria na strunie G* Jana Sebastiana Bacha. Przeanalizuj utwór pod kątem budowy linii melodycznej. Pomocnicze określenia: figuracyjna, stopniowo rozwijająca się do góry, w dół, wznosi się i opada – łukowa, na przemian wznosi się i opada wiele razy – falująca, oparta na powtórzeniach jednego dźwięku itp.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1BHxljZc>

Źródło: AMFN.

Na nagraniu „Aria na strunie G”, autorstwa Jana Sebastiana Bacha. Utwór jest wolny, spokojny. Skrzypce grają piękną melodię. Pozostałe instrumenty smyczkowe dyskretnie im towarzyszą. Każda fraza melodii rozpoczyna się długim dźwiękiem, a potem następuje seria drobniejszych wartości rytmicznych oraz ozdobników, podczas których melodia schodzi w dół.

Kształt każdej linii melodycznej zależy głównie od dwóch czynników: zastosowanego rytmu oraz dźwięków różnej wysokości. Dwa sąsiadujące dźwięki dzieli pewna odległość, większa bądź mniejsza. **Interwał muzyczny** jest niczym innym niż odległością między dwoma dźwiękami. Porównując dwa dźwięki możemy powiedzieć, że jeden z nich jest niższy, a drugi wyższy lub oba są tej samej wysokości.

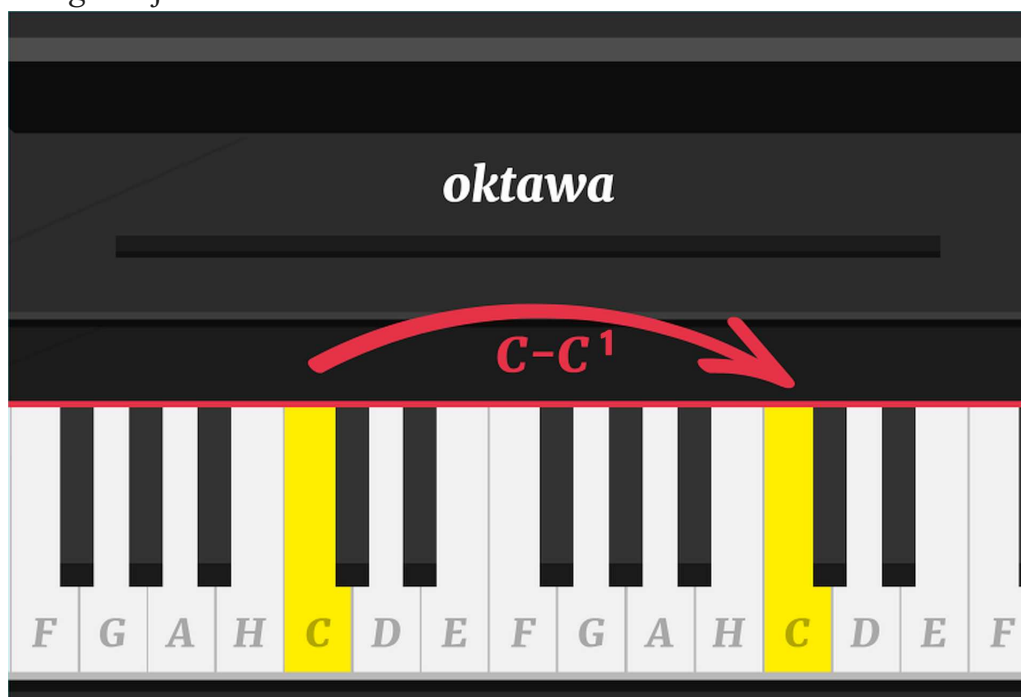
Źródło: online-skills.

Muzyczne odległości

Tak jak w świecie naturalnym stworzono różne jednostki odległości: milimetr, centymetr, metr, kilometr, tak w świecie muzyki powstał interwał.

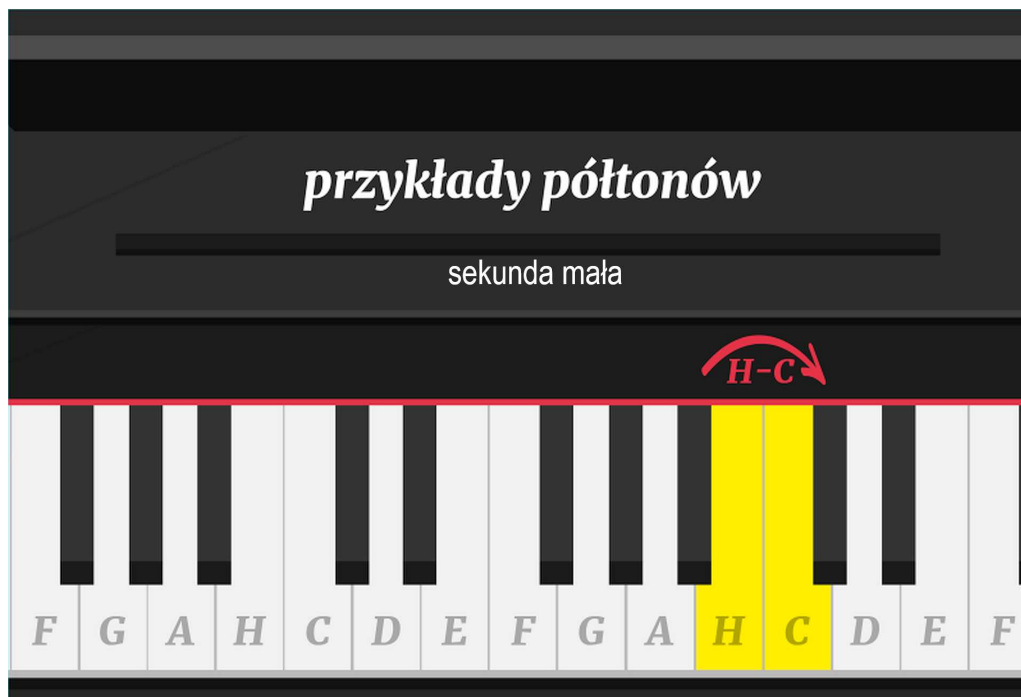
Muzyka to bowiem inny świat i nie da się w niej zastosować znanych powszechnie systemów miar. Nie nadają się do tego metry, kilogramy, litry. Tak jak ludzie różnią się wzrostem, tak dźwięki różnią się między sobą wysokością. Interwał muzyczny to odległość między dwoma dźwiękami.

Czasami ta odległość jest duża:

a czasami mała:

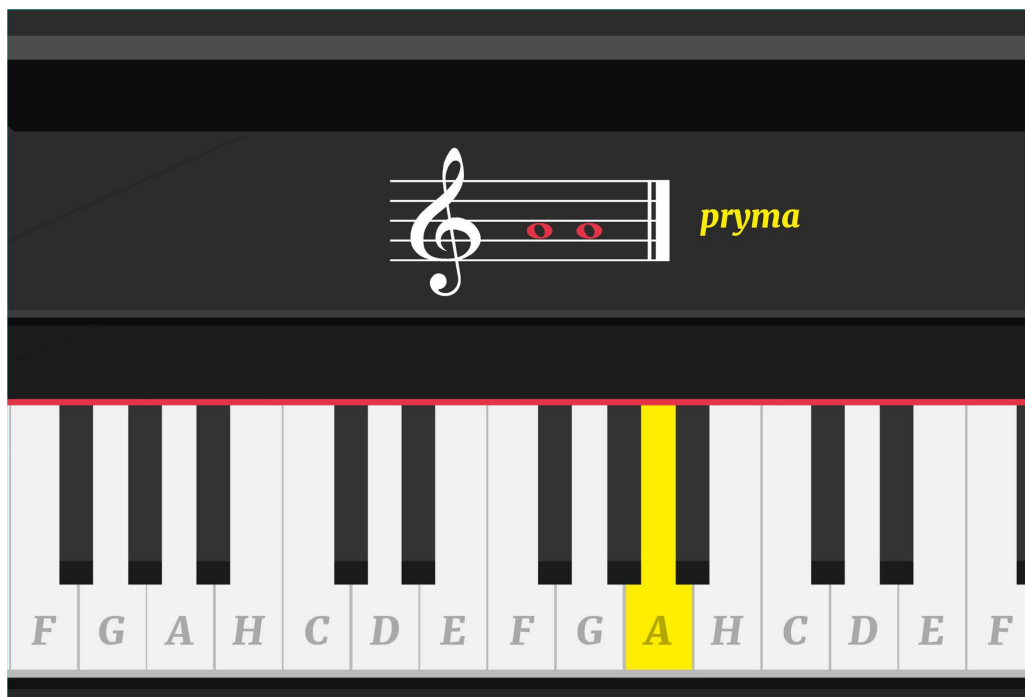
Mała odległość pomiędzy dźwiękami, online-skills, CC BY 3.0

Różnice pomiędzy wysokościami dźwięków (czyli właśnie interwały) mają swoje nazwy. Kolejno wyróżniamy następujące **podstawowe** interwały:

1

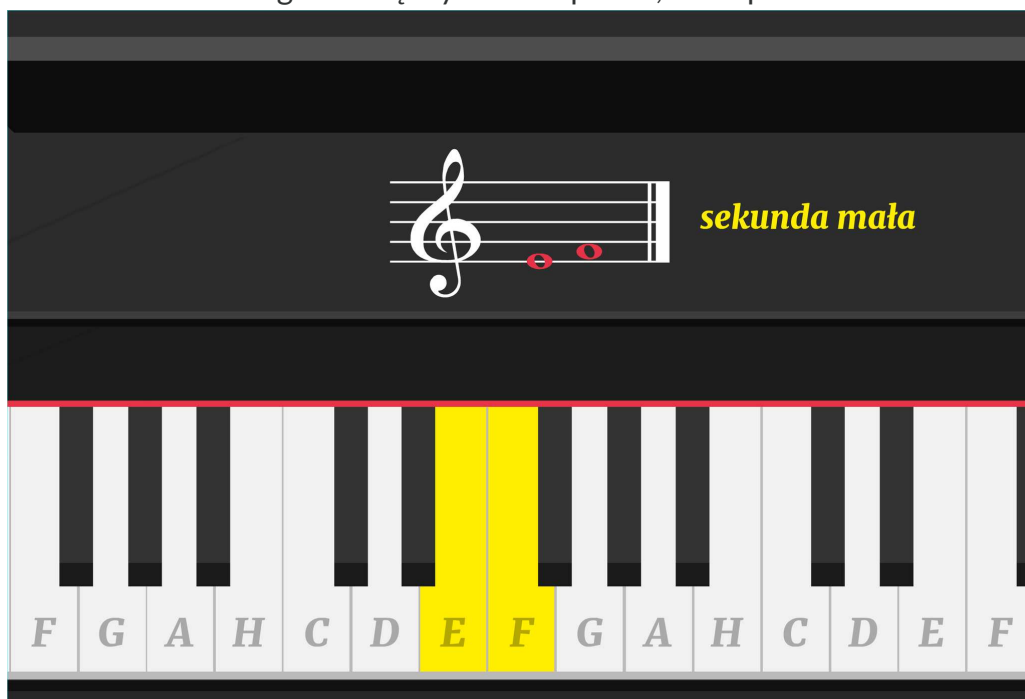
pryma czysta: odległość między I a I stopniem gamy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

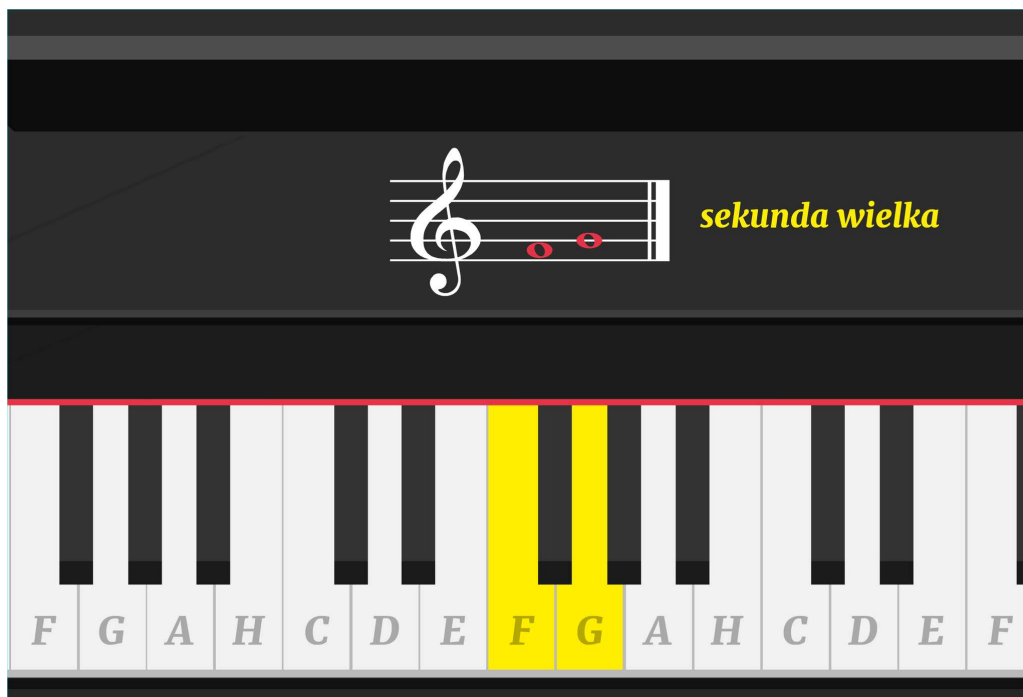
2

sekunda mała: odległość między I a II stopniem, ma 1 półton

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

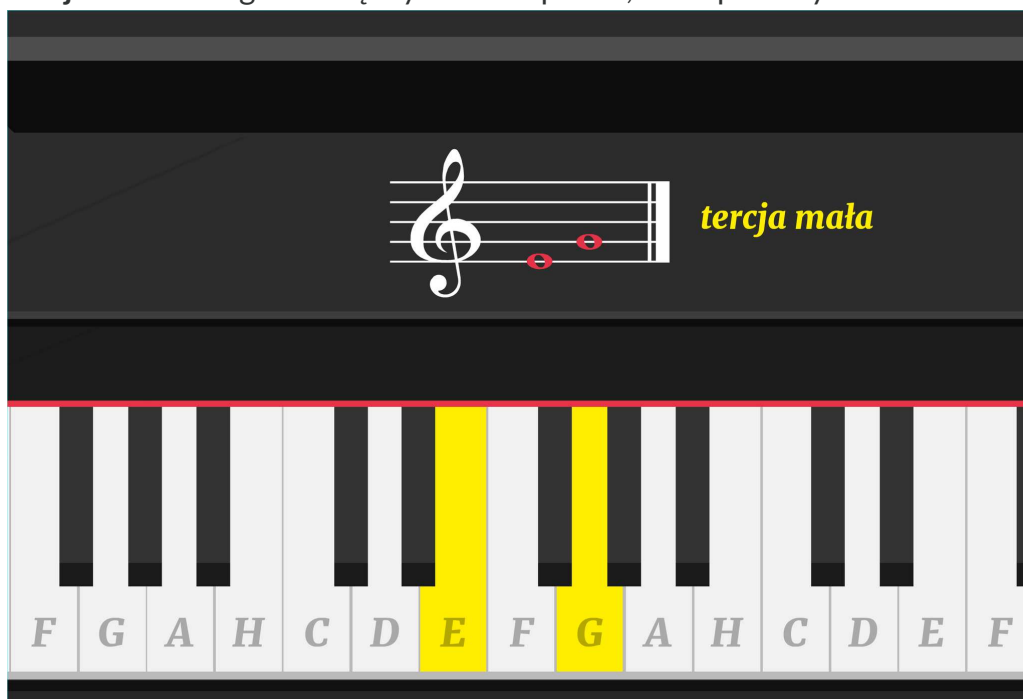
sekunda wielka: odległość między I a II stopniem, ma 2 półtony

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

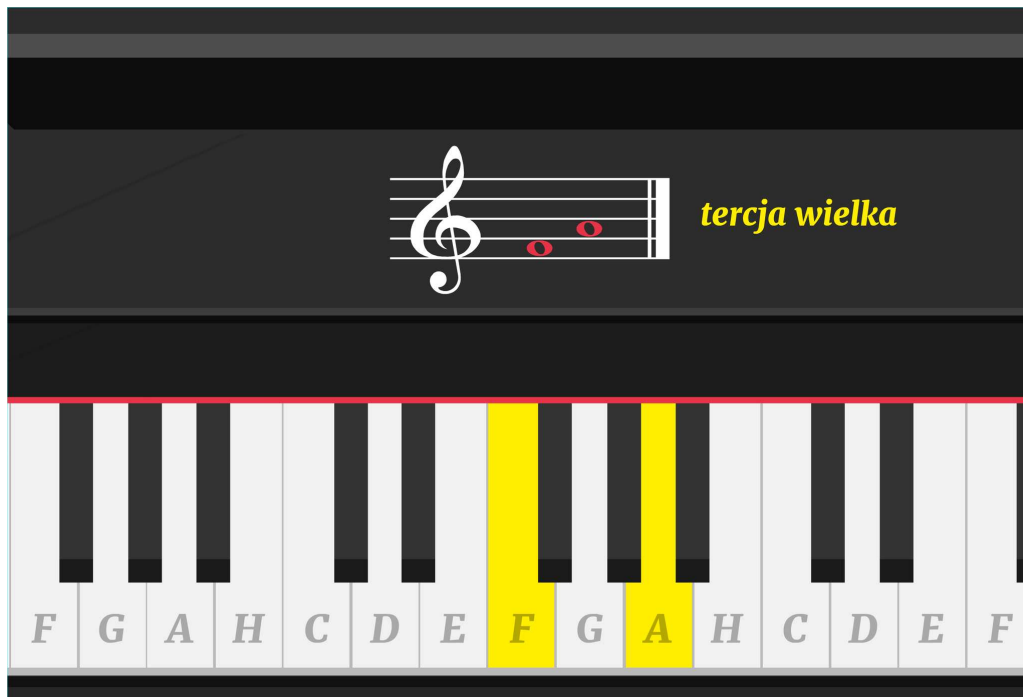
3

tercja mała: odległość między I a III stopniem, ma 3 półtony

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

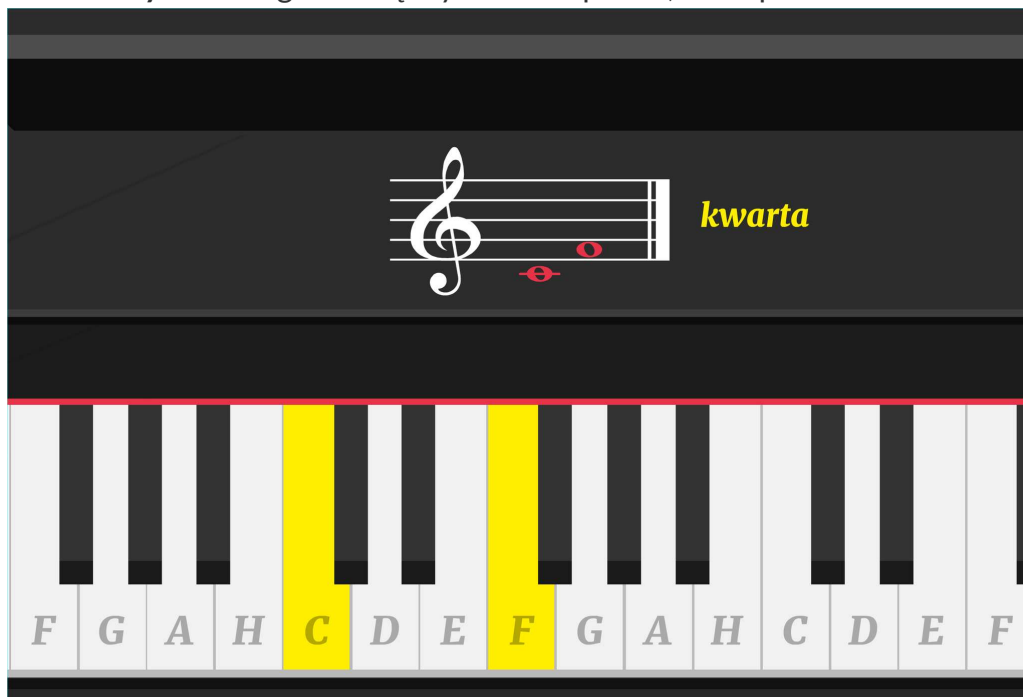
tercja wielka: odległość między I a III stopniem, ma 4 półtony

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

4

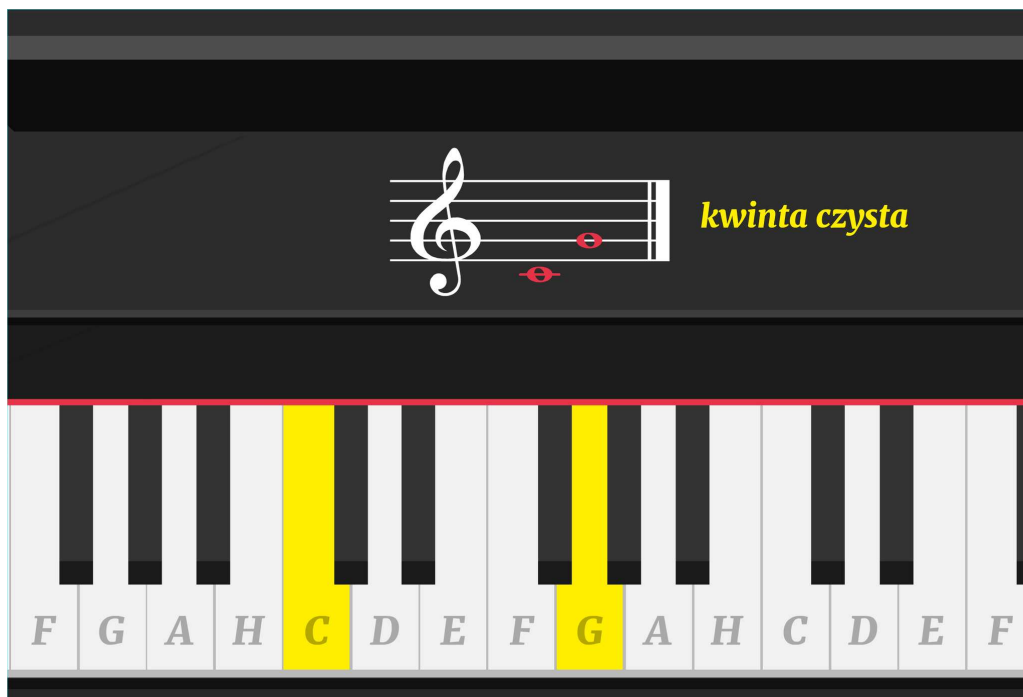
kwarta czysta: odległość między I a IV stopniem, ma 5 półtonów

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

5

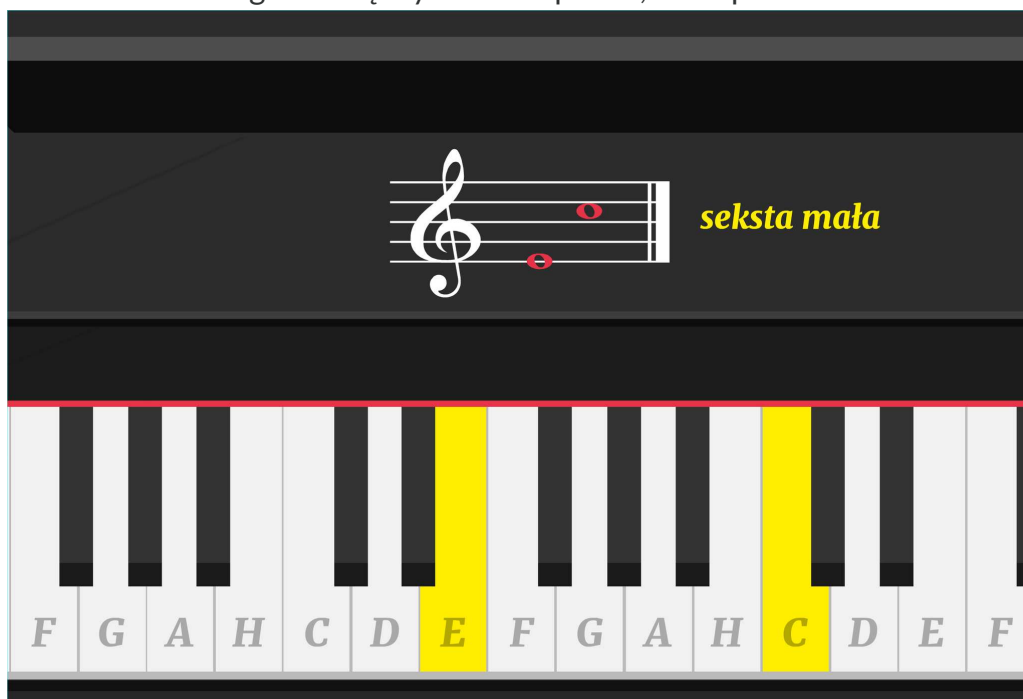
kwinta czysta: odległość między I a V stopniem, ma 7 półtonów

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

6

seksta mała: odległość między I a VI stopniem, ma 8 półtonów

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

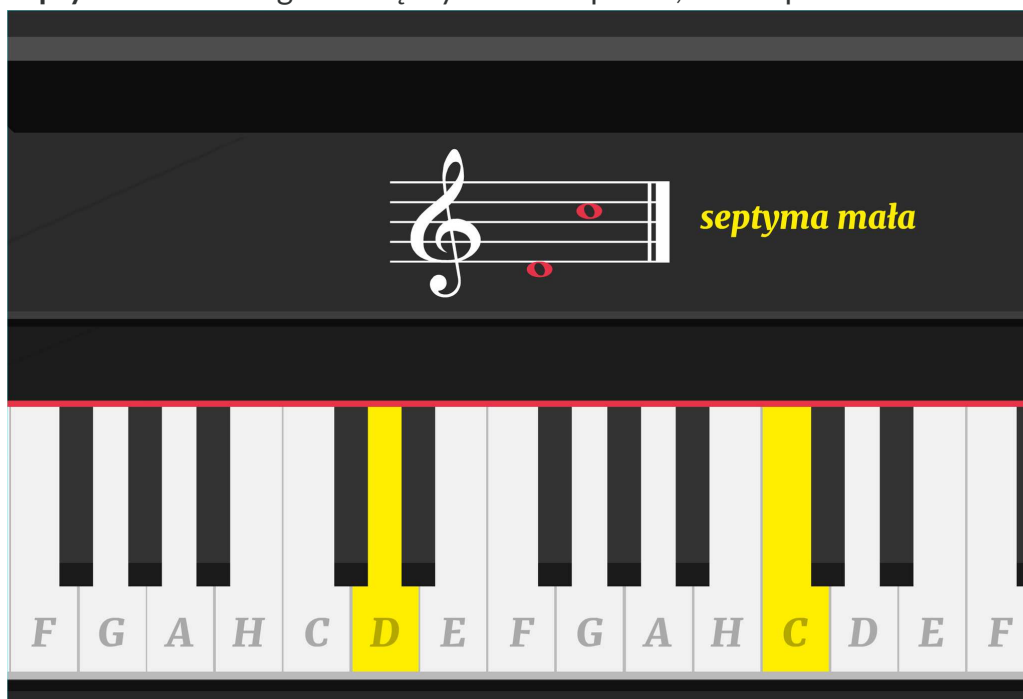
seksta wielka: odległość między I a VI stopniem, ma 9 półtonów

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

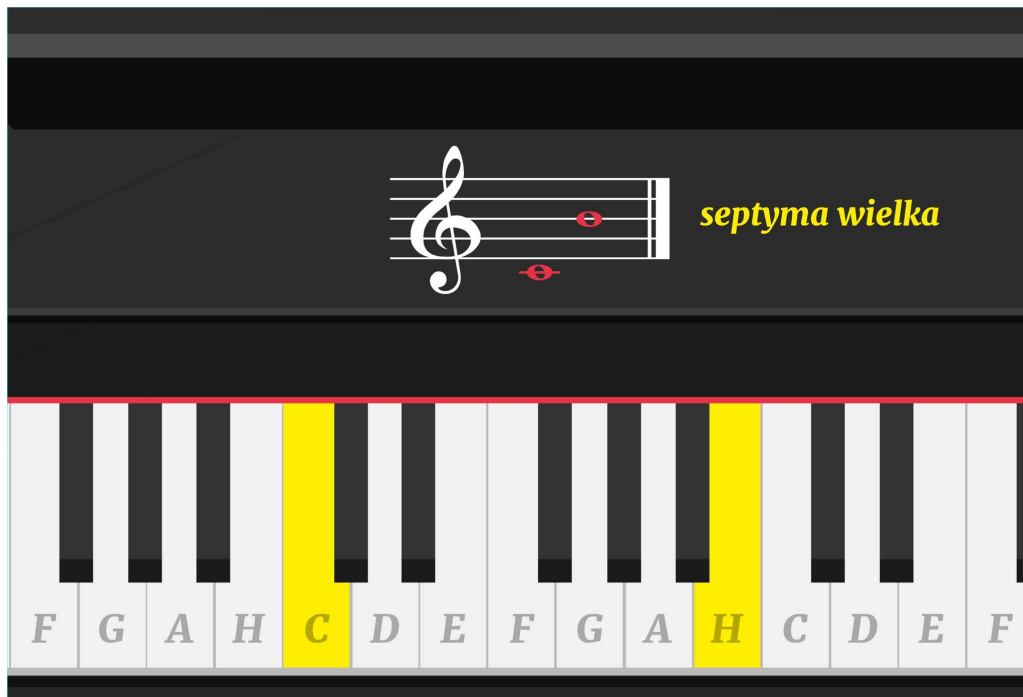
7

septyma mała: odległość między I a VII stopniem, ma 10 półtonów

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

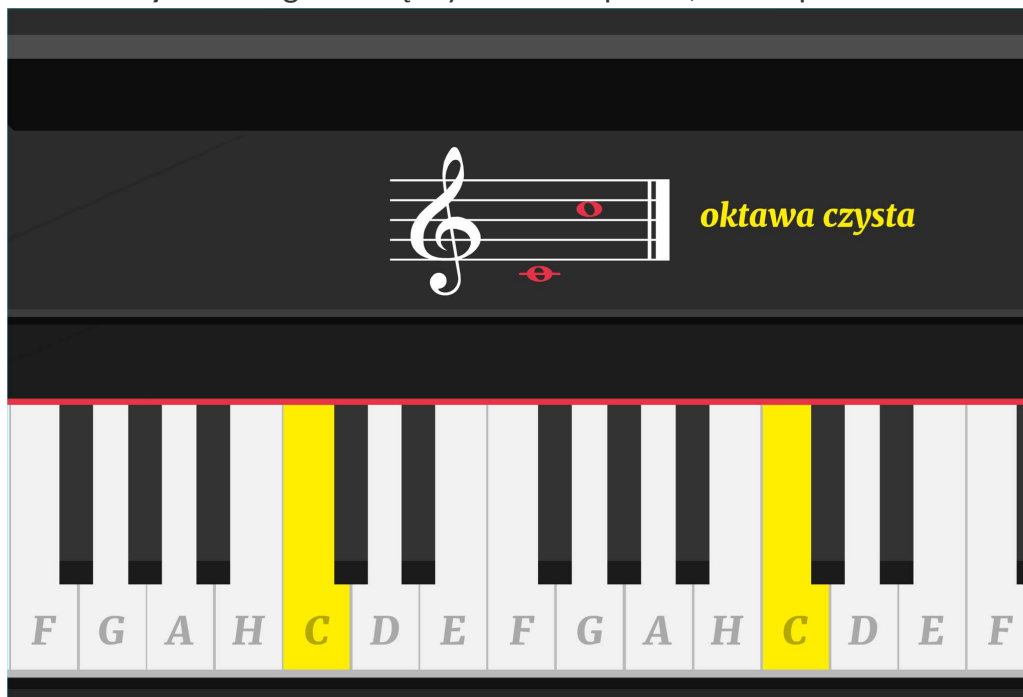
septyma wielka: odległość między I a VII stopniem, ma 11 półtonów

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

8

oktawa czysta: odległość między I a VIII stopniem, ma 12 półtonów

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P1HU1U6i7>

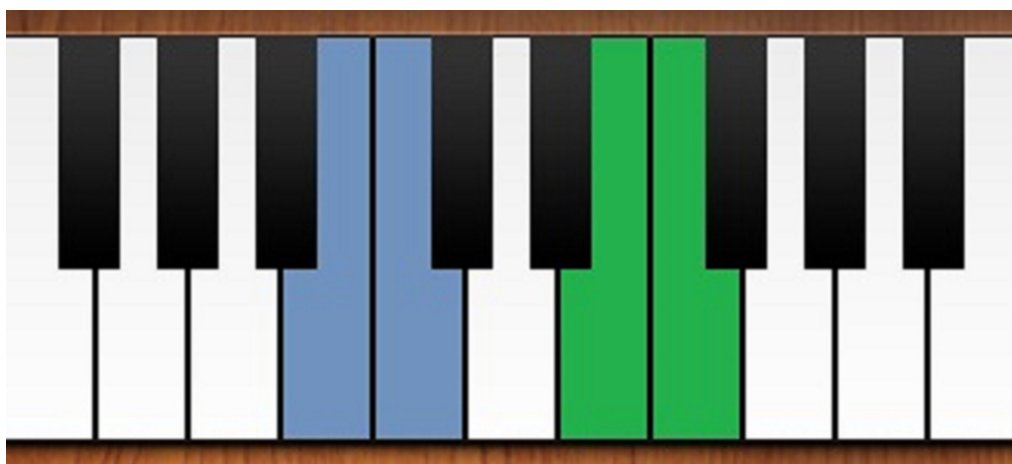
Odległości między dźwiękami, czyli interwały można rozpoznać dzięki zapisowi muzycznemu, ale przede wszystkim słuchowo. Tutaj poniżej interwały zabrzmiały w sposób harmoniczny, czyli zagrane równocześnie - oba naraz.

Interwały mogą być zwiększone lub zmniejszone, np. kwarta zwiększona lub kwinta zmniejszona, tzw. tryton, który brzmi tak samo, lecz inaczej jest zapisywany na pięciolinii.

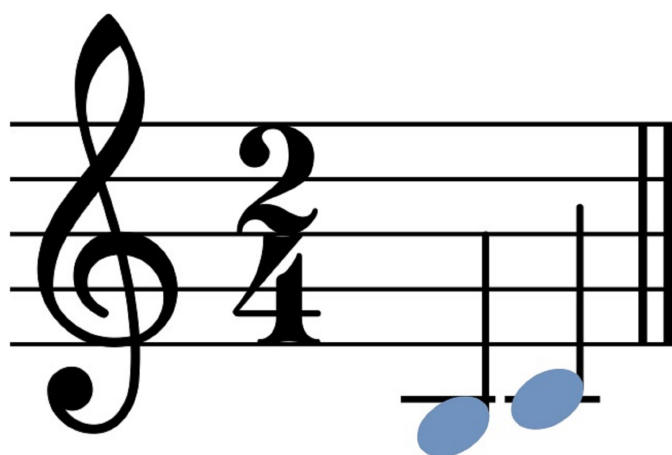
Półton

Półton to najmniejsza odległość (interwał) między dźwiękami. Na klawiaturze fortepianu odpowiada dwóm sąsiadującym ze sobą klawiszom – mieści się między białymi, a czarnymi klawiszami lub w dwóch przypadkach między dwoma białymi (tymi, których nie przedziela czarny klawisz).

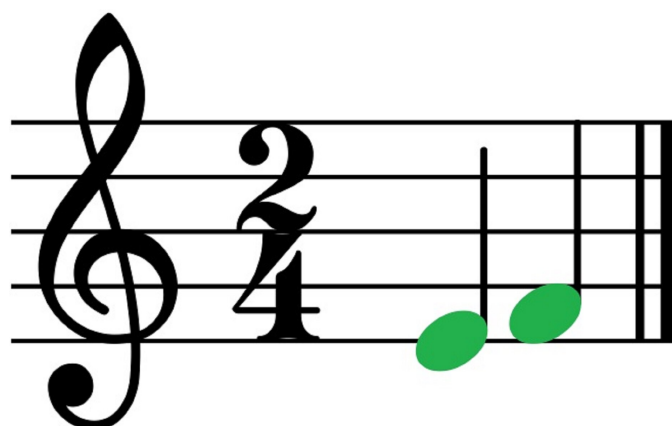
Prezentacja na klawiaturze półtonów w gamie C-dur oraz zapoznanie uczniów z zapisem nutowym interwałów.

Źródło: online-skills.

Zapis nutowy interwałów, gimnastykasluchu.pl, CC BY 3.0

Ćwiczenie 3

Kolorem zielonym zostały zaznaczone:

☐ całe tony

☐ półtony

Lot trzmiela Nikołaja Rimskiego-Korsakowa

Wysłuchaj utworu *Lot trzmiela* Nikołaja Rimskiego-Korsakowa, którego melodia jest zbudowana, m.in. na interwale półtonu.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1BHxljZc>

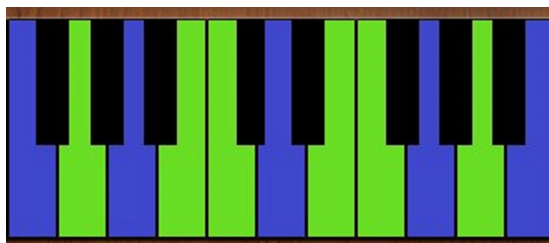
Źródło: AMFN.

Na nagraniu „Lot Trzmiela” z opery „Bajka o carze Sałtanie”, autorstwa Nikołaja Rimskiego-Korsakowa wykonany na fortepianie. Utwór jest bardzo szybki i składa się z wielu bardzo szybkich przebiegów dźwięków, znajdujących się w bliskiej odległości. Brzmienie utworu kojarzy się z latającym owadem.

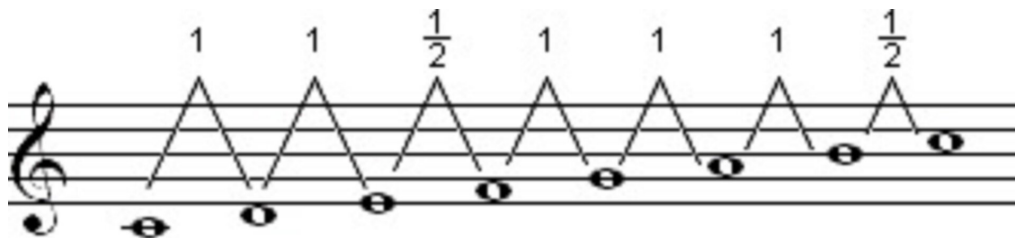
Cały ton

Cały ton to interwał, który powstaje ze złożenia dwóch półtonów. Zbudowany jest na sąsiadujących ze sobą stopniach gamy.

Prezentacja całych tonów gamy C-dur na klawiaturze oraz zapoznanie uczniów z ich zapisem nutowym. Cały ton tworzy klawisz fioletowy z zielonym, natomiast pomiędzy dwoma klawiszami zielonymi jest półton.

Źródło: online-skills, źródło:.

Źródło: online-skills.

Ćwiczenie 4

Na zielono zostały zaznaczone:

☐ półtony

☐ całe tony

Ćwiczenie 5

Uzupełnij zdanie.

Cały ton to , który powstaje ze złożenia dwóch .

Nuta

Nuta jest symbolem graficznym dźwięku muzycznego, określa jego wysokość, a także długość trwania dźwięku. Najbardziej podstawowe wartości nut (zaczynając od trwającej najdłużej) to: **cała nuta**, **półnuta**, **ćwierćnuta**, **ósemka**, oraz **szesnastka**.

Ćwiczenie 6

Na podstawie poniższego zapisu nutowego rozpoznaj wartości rytmiczne pojawiające się w zapisie.

☐ Półnuty

☐ Szesnastki

☐ Ósemka z kropką

☐ Ćwierćnuty

☐ Całe nuty

☐ Ósemki

Ćwiczenie 7

Znajdź i zapisz siedem ukrytych w diagramie pojęć związanych z tematem lekcji. Odnajdziesz hasła odpowiadając na poniższe pytania. Po diagramie możesz poruszać się poziomo i pionowo. Odpowiedzi zapisuj dużymi literami.

A	D	O	R	A	T	A	T	O	P	A	T	R	O
M	A	S	O	T	I	N	A	Ć	O	T	U	Z	G
B	R	O	T	I	R	W	O	W	D	C	R	A	T
I	T	I	I	S	O	L	M	I	Z	A	C	J	A
L	O	N	R	A	S	O	W	E	M	Ł	O	C	I
P	N	T	O	R	E	N	T	R	O	Y	N	A	M
Ó	S	E	M	K	A	O	D	Ć	B	T	O	T	A
Ł	W	R	E	A	N	T	O	N	I	O	W	R	D
T	A	W	L	T	G	Ł	N	U	Z	N	A	I	I
O	B	A	O	E	O	W	I	T	E	R	A	M	S
N	O	Ł	D	D	G	A	M	A	T	E	R	Z	O
A	L	P	E	R	B	I	T	E	R	O	W	I	N

Odległość między dźwiękami to

Występuje między dźwiękami c i d

Jak nazywa się najmniejsza odległość między dźwiękami?

Jak nazywa się skala muzyczna składająca się z siedmiu różnych dźwięków, a dźwięk ósmy jest powtórzeniem najniższego?

Sylaby stosowane jako nazwy poszczególnych dźwięków gamy alternatywnie lub odpowiadające literowym nazwom dźwięku to

Połowie półnuty odpowiada

Dwie szesnastki trwają tyle co jedna

Słownik pojęć

Cała nuta

nuta o najdłuższej, podstawowej wartości rytmicznej.

Cały ton

odległości między dwoma dźwiękami, składająca się z dwóch półtonów.

Ćwierćnuta

wartość rytmiczna, która trwa jedną czwartą część całej nuty.

Gama

ośmiostopniowa skala muzyczna, ciąg dźwięków ułożonych według określonego schematu.

Interwał muzyczny

odległość między dwoma dźwiękami.

Ósemka

wartość rytmiczna trwająca jedną ósmą całej nuty.

Półnuta

wartość rytmiczna, która trwa jedną drugą część całej nuty.

Półton

najmniejsza odległość między dźwiękami.

Solmizacja

sylabowe oznaczenia stopni gamy.

Szesnastka

wartość rytmiczna trwająca jedną szesnastą całej nuty.

Źródło:

sjp.pwn.pl

Biblioteka muzyczna

Źródło: AMFN.

2 Źródło: AMFN.

Bibliografia

Encyklopedia muzyki, pod red. A. Chodkowskiego, PWN, Warszawa 1995

